

An estado kan arte asin feminismo sa rehiyon kan Bikol susog ki Paz Verdades Santos:

Marhay man an estado kan arte, orog na an literature, sa rehiyon nin Bikol, duwang dekada pagkatapos magkaigwa nin burunyog na paghiro para digdi kan inot na Pagsurat Bikol 2000. Padagos ining nagtatalubo, dawa sa katahawan kan pandemya, pero dapat, padagos pang atamanon tanganing dai magluya arog kan nangyari kan 1950s.

Sa hiling ko, gimata naman an mga indibidwal asin pangkultural na mga grupo sa importansya kan babayi sa arte, pero an pagkagimata o 'awareness,' dai naman nadadakit sa lohikal na paghiro (awareness often does not translate to correct behavior and action). Makusog pa giraray an patriyarka. Rason ini kun nata dikit pa giraray an mga Bikolanang parasurat kun ikukupara sa bilang kan lalaking parasurat.

Bilang saro sa mga naghihiro para sa arte o sa pagtulod sa katuyuhan kan feminismo sa literatura, an primerong lakdang na ginibo ko, iyo an ta'nan atensyon an pagpili sa mga Bikolanang parasurat sa pagadal nin literatura kan mga Bikolnon para sa sakuyang disertasyon kan 1990s, na nagin librong *Hagkus: 21st Century Bikol Women Writers* kan 2003. Tinata'nan ko man espesyal na pagtulod asin suporta an mga babaying parasurat. Sa dati kong trabaho bilang maestra asin sa trabaho ko ngunyan sa pagpakarhay nin mga libro (editing), gamit ko an lente nin feminismo, apwera sa mga lente arog kan race, class, sexuality, age, asin iba pa, pero dai buot sabihon, nagsusunod an mga parasurat sa mga suhestyon manungod sa mga isyung ini.

Mga suhestyon tangani na an arte o literatura magin katuwang kan paghaman nin mga programang katakod kan Feminismo:

- a. Mga publikasyon, palihan, grant, asin kumpetisyon eksklusibo para sa babaying parasurat dangan mga tema nin pangkababayihan;
- b. Dugang na partisipasyon, paghiro, asin leadership sa mga espwerso arog kaining ginigibo nindo. Dawa dakulang tabang man an ginigibo kan Art and Feminism na ini, kabaliktaramon na an mga aktibo sa espwersong ini, lalaki. Dapat kuta, aktibo asin malay na babayi an yaon sa liderato kan inisyatibang ini.
- c. Mas mag-organisa nin mga kababaihan puon sa mga Mothers' Club abot sa pan-nasyon na movimiento para sa kababaihan para sa mga kawsa nin babayi, ta an feminismo, makakatabang sa gabos na tawo, lalaki man o babayi.
- d. Tukduan an mga magurang, lalaki asin babayi, nin mga prinsipyo kan feminismo tanganing mabago an pagpadakulang double standard kan mga aki nindang lalaki asin babayi.
- e. Maghaman nin gender-fair criteria asin kritisismo sa pagpili, pagbasa, pagsurat kan mga teksto na ipupublikar.
- f. Itukdo an feminismo sa eskwelahan asin sa gabos na opisina kan gobyerno, urog na sa mga pinakamataas na opisyal sa nasyon na risang mayong respeto sa kababayihan.
- g. Ikonekta an feminismo sa mga adbokasiya para sa kapalibutan tanganing makatabang an babayi asin an kadaklan sa pagprotehir sa ekolohiya. (Hal. dapat mga ina mismo an magtukdo sa mga aki nindang magrespeto sa kadlagan, kahoy, tanom, gamgam, asin iba pang mga may buhay asin mayong buhay tanganing tama an balance sa kinaban; mas makakatabang pa ini sa pag-ibitar sa mga kalamidad arog kan bagyo asin pandemya na dara kan climate crisis.)

*Guno hali sa online na pakikipag-ulay sa parasurat asin kritiko na si Paz Verdades M. Santos

*From an online interview with the writer and critic Paz Verdades M. Santos